

OM MINNER

«Jeg fulgte ikke så godt med i 1905. Men jeg husker jeg var veldig redd for at far måtte dra i krigen».

106 år gamle Gyda Opedal fra Lofthus i Hardanger til NTB

PARADOKSET

«De yrkene vi absolutt ikke kan klare oss uten, er dårligst betalt.»

Øyvind Thorsen, journalist og humorist

KR.F. PREGES av behersket munterhet. En mellomting av kirkekaffe og gravøl?

SORRY
e. Trollhaugens Tass

«Amerikanske tilstander» i retten er et skremmebilde

Av Svein Reseland, rådgiver, Bærum

Søksmålsordningen. Tore Schei, høyesterettsjustitiarius og leder av Tvistemålsutvalget, skriver i Aftenposten 19.4. bl.a. at vi ikke bør lage en søksmålsordning som kan gi amerikanske tilstander, der det åpnes for misbruk og utpresning, med erstatningsrett som en advokatindustri.

Når spørsmålet om økt rettsikkerhet for den enkelte medborger bringes på bane, vises det vanligvis til begrepet «amerikanske tilstander», og ikke minst den berømte kaffekoppen som førte til at en jury i New Mexico tilkjente en kvinne 2,7 millioner dollar i erstatning. Kvinnen fikk en tredjegrads forbrenning etter å ha sølt skaldende het kaffe hos McDonald's. Bakgrunnen for dette tilsynelatende urimelig høye beløpet skyldes at firmaet ble idømt såkalt «punitive damages». Det betyr en erstatning til skadelidte i tillegg til den alminnelige økonomiske tapsberegning. Dette skal tjene som en slags straff for tort overfor den som har forvoldt skaden.

Når det gjelder erstatningen i tillegg til tapets verdi, som er en viktig årsak til at begrepet «amerikanske tilstander» ofte litt misvisende trekkes frem i norsk debatt: Denne type erstatning skal være så høy at den kan virke tilstrekkelig avskrekkende til å forhindre selskaper i å ta forretningsmessige beslutninger basert på forventninger om at de kan takle skadeomkostninger for sikkerhetsrisiko.

Dersom man i nevnte eksempel antar at en privatperson med en gjennomsnittlig lønnsinntekt hadde blitt idømt en tilsvarende erstatning i tillegg til tapets verdi som erstatningen idømt McDonald's, ville dette knapt nok dekke utgifter til plaster på såret. Det er således nødvendig å vite litt om skadevolders inntekt for å kunne vurdere rimeligheten av denne type tilleggserstatning.

Det positive ved erstatning i tillegg til tapets verdi er bl.a. at McDonald's og andre selskaper slutter å servere kunder glohet kaffe, som mulig kunne føre til tredjegradsforbrenning hos et større antall mennesker. Det negative er at det nevnte erstat-

ningsbeløp, som minner om en amerikansk lottogevinst, tilkjennes saksøker. Dersom beløpet i stedet hadde tilfalt statskassen, ville man kanskje unngått de store nyhetsoverskriftene, en masse misunnelse, og ikke minst såkalte ugrunnede søksmål.

Schei snur egentlig problemstillingen på hodet, når han hevder at der åpnes for misbruk og utpresning, med erstatningsrett som en advokatindustri, bare fordi et større antall privatpersoner enn i dag slipper å betale motpartens saksomkostninger dersom de taper en sak.

I en konflikt mellom to parter er det etter min mening misvisende å hevde at misbruk og utpresning er forbeholdt kun den ene part, ettersom det vanligvis er den sterkeste part som har mulighet å ta i bruk slike virkemidler.

Når politikerne i sine festtaler ofte viser til det såkalte likhetsprinsippet, er det litt underlig at de ikke for lengst har sørget for at den enkelte medborger kan måle privatpersoner og offentlige virksomheter i forhold til hverandre.

Begrepet «amerikanske tilstander» trekkes ofte litt misvisende frem i norsk debatt. I USA ilegges erstatninger i tillegg til tapets verdi, og erstatningen skal være så høy at den kan virke avskrekkende.
FOTO: CORNELIUS POPPE/SCANPIX

Forsvars-sjefen ingen vanlig etatssjef

Av Ingvald Godal, Rauland

Forsvarsbudsjettet. Ethvert budsjett får sin endelige utforming i en dragkamp mellom statsrådene innad i regjeringen og tilsvarende i partigruppene på Stortinget. Det er selvfølgelig helt ødeleggende for dem som argumenterer for et adekvat forsvarsbudsjett når forsvarssjefen løper rundt og sier at «ethvert forsvarsbudsjett er stort nok».

Det er bra at general Diesen nå (Aftenposten 15. april) supplerer sine uttalelser med å si at han vil «påtale en eventuell ubalanse mellom ambisjonsnivå og budsjett». Men det er neppe tilstrekkelig.

Helt siden slutten på den kalde krigen har Stortinget vedtatt langtidsplaner og fastlagt oppgaver for forsvaret. Samtidig har flertallet konsekvent unnlatt å følge opp med tilsvarende bevilgninger i de årlige budsjettene. Dette har resultert i sviktende forutsigbarhet, feilinvesteringer, for lite øvelser, tæring på lager osv. Kort sagt vært ødeleggende. Under behandlingen av ny langtidsplan i 2001, var det tverrpolitisk enighet om at dette måtte det nå bli slutt på. Dessverre fulgte nissen med på laget, og i sitt foredrag i Oslo Militære Samfund i fjor høst kunne daværende forsvarssjef opplyse at underdekningen i perioden 2001-2005 var på 4 milliarder kroner. Han karakteriserte dette som sin største bekymring.

Erfaringen tilsier at dersom det skal bli slutt på dette, kreves adskilling tyngre skyts enn pene påtaler, som for øvrig ikke har manglet. Selv er jeg overbevist om at man ikke kommer utesent til livs for forsvarsministeren og forsvarssjefen setter sine stillinger inn på det.

Ellers går det ikke an, slik Diesen gjør, å sammenligne forsvarssjefen med hvilken som helst annen etatssjef. Dersom veistandarden blir dårlig er det ubehaglig for bilistene, men dersom Forsvaret svikter i en gitt situasjon er konsekvensen katastrofe. I motsetning til andre sektorer opererer Forsvaret også på et område hvor historisk erfaring viser at det er sannsynlig at det usannsynlige skjer. Dette, kombinert med det forhold at det er fort gjort å bygge ned et forsvar i en helt spesiell situasjon.

Når Stortinget i sin tid insisterte på at det skulle være et punkt om selvstendig informasjonsplikt i Forsvarssjefens instruks, så var det fordi man mente at vi trenger en sterk forsvarssjef som bramfritt fremmer fagmilitære synspunkter uten politisk dandering. Slik bør det fortsatt være.

Tar Gud avstand?

Professor Johan Henrik Schreiner skriver 10. april at «De homofile gjør ikke ondt mot andre mennesker, men vet vi sikkert at Gud tar avstand?».

Først: Paulus forbyr selvfølgelig ikke samleie etter at man har fått de ønskede barn, slik Schreiner hevder. Det som gjennomsyrrer Det Nye Testamentet, er en Gud som ønsker liv. I dette ønsket er seksualiteten viktig. Seksualiteten er som en flamme. Den kan legge alt øde om den ikke begrenses. Men den kan også bringe lys og varme. Den gir oss barn, men også mange rike psykologiske og åndelige gleder. Derfor står seksualitet så sentralt i kristenlivet at forholdet mellom mann og kvinne sammenlignes med forholdet mellom Gud og hans folk. Kristne ser frem til den endelige forening mellom Kristus og menigheten.

Underlig tale i 2005? Det virkelig underlige mener jeg oppstår når seksualiteten rendyrkes uavhengig av en

sammenheng som favner hele livsfæren. Homofili har de siste tiårene dukket opp som en konkurrerende seksualitetsform til heterofili. Det er mange homsers uttalte mål å fremme sitt seksualsyn gjennom skole og medier. Det virker som om de også har plassert seg strategisk innenfor mote- og reklamebransjen. De vet selvfølgelig at samfunnet legger føringer for folks seksualitet. Vår seksualitet formes av kulturen. Hva homofile gjør privat, er en privat sak. Problemet for mange kristne oppstår først og fremst når homofili blir offentlig markert.

Schreiner skriver om greske skulpturer av nakne ungdommer at de ble fremstilt «ofte med en påfallende flott rumpe». Etter å ha overlevd både IKEAs og Oslo Citys rumpekampanjer, er det kanskje ikke så rart at man betrakter også greske skulpturer fra et homofilt synspunkt.

Ferdinand Wyller, Oslo

Balternes innlemmelse i Sovjetunionen

Av Bjørn Nistad, stipendiat i Russland-kunnskap, Universitetet i Oslo

Okkupasjon? Flere momenter i artikkelen til Andrei Rusakov, førstesekretær ved Russlands ambassade i Norge, i Aftenposten 8/4 fortjener en kommentar. Ifølge Rusakov er det grunnløst å betegne de baltiske statenes innlemmelse i Sovjetunionen som okkupasjon – landets nasjonale parlament uttrykte jo i 1940 et ønske om å bli opptatt i Sovjetstaten. «Ønsket» om å bli opptatt i Sovjetstaten ble imidlertid fremsatt i en situasjon der de baltiske statene var blitt tvunget til å godta sovjetiske tropper på sitt territorium og hadde fått installert pro-sovjetiske quislingregimer. Okkupasjonen var med andre ord et allerede foreliggende faktum.

Videre hevder Rusakov at ikke-angrepsavtalen mellom Nazi-Tyskland og Sovjetunionen (inkludert «tilleggsprotokollen» som innlemmet de baltiske statene i Sovjetstatens interessesfære) var i samsvar med datidens folkerett. Denne påstanden kan diskuteres. Noen vil hevde at maktbruk og trusler om maktbruk – som var «tilleggsprotokollen»s nasjonale – faktisk var blitt folke-

rettsstridig ved inngåelse av den såkalte Briand-Kellogg-pakten i 1928. Andre, herunder forsvarerne til Nazi-Tysklands topper ved rettsoppjøret etter den annen verdenskrig, har hevdet at krig og maktbruk var tillatt etter datidens folkerett. Politisk og moralsk er det imidlertid ingen tvil om at både Hitler-Tysklands og Stalin-Sovjets angrep på og underlegging av små nasjoner representerer totalt forkastelige fenomener.

Det bemerkelsesverdige ved Rusakovs artikkel er at en russisk diplomat og betrodd representant for sitt hjemland faktisk gir seg til å forsvare Stalins ekspansjonistiske og brutale utenrikspolitikk. Dette sier ganske mye om tilbakevendingen til tidligere tiders nasjonalisme og sjåvinisme i Putins Russland – og representerer et klart brudd med Jeltsinregimets tilnærming til Vesten. Det er grunn til å spørre seg om hva som blir det neste uttrykk for denne nasjonale «gjenfødelsen». Fremstilling av innføringen av «folkedemokratier» i Sentral-Europa etter 1945 som et uttrykk for befolkningens ønsker? Forsvar for knusingen av folkeoppstanden i Ungarn i 1956? Rettferdiggjøring av intervensjonen i Tsjekkoslovakia i 1968?

Oppgi telefon og adresse på dagtid. Bruk gjerne e-post.

Skriv kortest mulig.

Redaksjonen forbeholder seg rett til å forkorte. Manuskripter som er sendt til flere aviser, benyttes ikke.

Aftenposten, postboks 1, 0051 Oslo.

E-post: debatt@aftenposten.no. Telefax: 22 86 40 89.